

FCR YAYIN LTD.

Genel Yayın No | General Publication Number: 1534

FCR Sertifika no | Certificate Number: 46550

ISNI: 0000 0004 4657 1968

ROR ID: ror.org/00zznvq98

Fecr Yayınları

Yayın No | Publication Number: 938

Kitap Adı: İslam Hukuk Sosyolojisi

Book Title: Sociology of Islamic Law

ISBN: 978-625-6123-92-2

DOI: doi.org/10.70458/fcr.9786256123922

Yazar | Author: Yüksel MACİT | orcid.org/0000-0002-7954-7353

Kurum | Institution: İnönü Üniversitesi

ROR ID: ror.org/04asck240

Yayın Türü | Publication Type: Kitap | Book – Monograph

Yayın Dili | Language: Türkçe | Turkish

Ebat | Dimensions: 13,5 x 21 cm

Baskı Sayısı | Edition: 1

Sayfa Sayısı | Pages: 292

Yayın Tarihi | Publication Date: Ocak | January 2025

Yayın Yeri | Place of Publication: Ankara, Türkiye

Mizanpaj ve Kapak | Layout and Cover Design: FCR

Baskı ve Cilt | Printing and Binding: NY MATBAACILIK (Sertifika no: 50732)

Konu Kategorisi | Subject Categories

BIC: HRKM | Hukuk: İslami | Law: Islamic

BISAC: LAW080000 | Hukuk / İslam | Law / Islamic

THEMA: JBBG | Hukuk: İslami | Law: Islamic

LC: BP190 | İslam hukuku | Islamic law

Atf Bilgisi | Cite as: Macit, Yüksel. *İslam Hukuk Sosyolojisi*. Ankara: Fecr Yayınları, 2025.

© All rights reserved | FCR YAYIN LTD.

Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 06050

Altındağ-Ankara/TÜRKİYE • Tel: +90 (312) 310 08 60

www.fcr.com.tr • fcr@fcr.com.tr

İslam Hukuk Sosyolojisi

Yüksel MACİT

Ankara 2025

Yazar Hakkında

Yüksel MACİT

1963 yılında Erzurum'un Oltu ilçesinde doğdu. 1985 senesinde Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesini bitirdi. Bir süre öğretmenlik yaptı. İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Hukuku Anabilim Dalında Öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. Yayınlanmış telif ve çeviri kitapları, makaleleri bulunmaktadır.

Yayınlanmış Bazı Kitapları

Telif Kitaplar

1. Mutezileden Aforizmalar, İstanbul 2004
2. İslam Hukuku, Malatya 2006
3. İslam Hukuku Alanında Nadir Fikirler, İstanbul 2017
4. İslam Hukukuna Giriş, İstanbul 2018
5. Muvafakat-ı Ömer, İstanbul 2019
6. Mukayeseli İslam Hukuku, İstanbul 2021
7. İslam İbadet Fıkıhına Giriş, İstanbul 2022
8. Mu'tezile'nin Fıkıh Usulü Anlayışı, Ankara 2022
9. İslam Hukuk Felsefesi, İstanbul 2023
10. İslam Öncesi Arap Fıkıhı, Ankara 2023

Çeviri Kitaplar

1. Kadı Abdulcebbar, Mutezile'de Hukuk Felsefesi (Şer'iyyat), İstanbul 2003
2. Karafî, el-İhkam, İstanbul 2016
3. Tûfî, Maslahat Risalesi, İstanbul 2018
4. Hayyat, İntisar, İstanbul 2018

About the Author

Yüksel MACİT

He was born in 1963 in the Oltu district of Erzurum. He graduated from Erciyes University Faculty of Theology in 1985. He worked as a teacher for a while. He works as a faculty member in the Department of Islamic Law at İnönü University Faculty of Theology. He has published copyrighted and translated books and articles.

Some of His Published Books

Copyright Books

1. Aphorisms from Mu'tazila, Istanbul 2004
2. Islamic Law, Malatya 2006
3. Rare Ideas in the Field of Islamic Law, Istanbul 2017
4. Introduction to Islamic Law, Istanbul 2018
5. Muvafakat-ı Ömer, Istanbul 2019
6. Comparative Islamic Law, Istanbul 2021
7. Introduction to Islamic Worship Jurisprudence, Istanbul 2022
8. Mu'tazila's Understanding of Usul of Jurisprudence, Ankara 2022
9. Philosophy of Islamic Law, Istanbul 2023
10. Pre-Islamic Arabic Jurisprudence, Ankara 2023

Translation Books

1. Qadi Abdul Jabbar, Philosophy of Law in Mu'tazila (Shar'iyyat), Istanbul 2003
2. Qarafi, al-Ihkam, Istanbul 2016
3. Tûfî, Maslahat Risalesi, Istanbul 2018
4. Hayyat, İntisar, Istanbul 2018

Kitap Hakkında

İslam Hukuk Sosyolojisi

İslam Hukuk Sosyolojisi, İslam hukuku hükümlerinin toplumsal temellerinden bahseden bir kitaptır. Zira Peygambere destek için zaman zaman vahiy gelse de hükümler yeryüzünde ihtiyaçlara ve şartlara göre oluşmuştur. Her ahkam ayetinin nüzul/iniş sebebi vardır ve hükümler yirmi üç sene zarfında ortaya çıkmıştır. Bu husus bilindiği halde İslam hukukunun daha sonra değişen ihtiyaçlara ve şartlara göre gelişmesini kabulde zorluk çekenler çok oluyor. Bu hususu diğer bazı eserlerimizde de vurguladık. Eserlerimizi sosyolojik bakış açısıyla yazdık, bu kitapta onlardan da yararlanarak, klasik bir fıkıh kitabında yer alan bütün konuları ana hatlarıyla genel hukuk sosyolojisi açısından incelemeye ve analize tabi tuttuk. Kitapta İslam hukukunun Peygamber döneminde ortaya çıkan ahkamını analiz etmeye ağırlık verdik. Zira bir şeyin başı iyi anlaşılırsa sonu iyi anlaşılır. Çoğu insan Peygamber döneminde ortaya çıkan hükümleri önceden hazırlanmış dünya şartlarından soyut gizemli hükümler olarak algıladığından İslam hukuku ihtiyaçlara göre yenilenip gelişmiyor. Hukuk gelişmezse birçok şey gelişmez, ekonomi gelişmez. İbadetler ve adalet gibi temel ilkeler değişmez ama diğer cüzi hükümler maslahata göre değişebilir. Naslar yerinde durur, benzer eski maslahatlar ortaya çıkarsa hükümler tekrar uygulamaya konabilir. İbadetler Allah ile kul arasındaki özel ilişkiye dayandığı için ona karışılmaz. Geçmişte bazı alimler ileri görüşlülükle Peygamber'den sonra muamelatla ilgili hükümler maslahata göre değişebilir dediği halde, bazı sebeplerle geleneksel görüşe tabi olarak mukadderat (had cezaları vb.) taabbudidir, talil edilemez, değişmez demiştir. Ancak had cezalarını ilk defa icat eden İslam değildir; mesela bu kitapta geçtiği üzere bazı tarihî kaynaklar göstermektedir ki hırsızın elini ilk defa kesen Velid b. Muğire'dir, Müslüman da olmamıştır, Arapların büyüklerinden ve hakemlerinden olduğu için bu uygulama yaygınlaşmıştır; o günkü şartlarda hapis sistemi olmadığı için ve hırsızlık da çok olduğu için İslam caydırıcı olarak bedene kesilen o ceza hükmünü onaylamıştır. Sosyolojik bakıldığında durum böyle. Dolayısıyla bize göre her türlü cezalar toplumsal maslahata göre talil edilebilir. Gereksiz hukukî hüküm olmaz. Bilindiği üzere Osmanlı maslahatı gözeterek hırsızın elini kesmemiş,

kürek çekme cezası vermiştir. Fatih Sultan Mehmet Han başka bazı had cezalarını da değiştirmiştir. Bu konuda makaleler yazılmıştır. Mukayeseli hukuk tarihini iyi bilmek lazım. Roma hukuk mirası üzerine kurulu Avrupa hukukları Roma hukukunda yer alan kısas ve diyeti değiştirmiştir, hapse çevirmiştir. Evrensel olan, cezaların şekilleri değil, suçların caydırıcı olarak cezalandırılmasıdır. Ceza az geliyorsa makul ölçüde artırılabilir. Hukukun mantığı iyi anlaşılırsa sorunlar çözümsüz değildir.

Anahtar Kelimeler: İslam; hukuk; sosyoloji; şartlar; konjonktür; değişim

About the Book

Sociology of Islamic Law

Sociology of Islamic Law is a book that talks about the social foundations of Islamic law provisions. Because although revelation came from time to time to support the Prophet, the provisions were formed according to the needs and conditions on earth. Every verse of decrees has a reason for revelation and the provisions emerged over a period of twenty-three years. Although this issue is known, there are many who have difficulty accepting that Islamic law developed according to changing needs and conditions later. We have emphasized this issue in some of our other works. We wrote our works from a sociological perspective, and in this book, we have examined and analyzed all the topics in a classical fiqh book in general terms from the perspective of general law sociology. In the book, we focused on analyzing the provisions of Islamic law that emerged during the time of the Prophet. Because if the beginning of something is well understood, its end is well understood. Since most people perceive the provisions that emerged during the time of the Prophet as mysterious provisions abstracted from previously prepared world conditions, Islamic law does not renew and develop according to needs. If the law does not develop, many things will not develop, the economy will not develop. Basic principles such as worship and justice do not change, but other minor rulings can change according to expediency. If the texts remain in place and similar old expediency emerges, the rulings can be put into practice again. Since worship is based on the special relationship between Allah and the servant, it is not interfered with. Although some scholars in the past, with foresight, said that rulings regarding transactions after the Prophet could change according to expediency, for some reasons, they said that fate (hadd punishments, etc.) are subject to the traditional view, they cannot be imposed, they cannot be changed. However, Islam was not the first to invent hadd punishments; for example, as mentioned in this book, some historical sources show that the first person to cut off the hand of a thief was Walid b. Mugira, who was not a Muslim either, and because he was one of the elders and referees of the Arabs, this practice became widespread; since there was no prison system in those days and since theft was common, Islam approved that punishment imposed on the body as

a deterrent. When viewed sociologically, this is the situation. Therefore, in our opinion, all kinds of punishments can be determined according to social interests. There is no legal judgment without justification. As it is known, the Ottomans did not cut off the thief's hand, considering the interests, but gave him the punishment of being driven to the galleys. Fatih Sultan Mehmet Khan also changed some other punishments. Articles have been written on this subject. It is necessary to know the history of comparative law well. European laws, based on the legacy of Roman law, changed the retaliation and blood-money in Roman law, turning them into imprisonment. What is universal is not the forms of punishment, but the punishment of crimes as a deterrent. If the punishment is insufficient, it can be increased to a reasonable extent. If the logic of the law is well understood, the problems are not insoluble.

Keywords: Islam; law; sociology; conditions; conjuncture; change;

İthaf

Bu kitabı bütünü görmeye çalışanlara ithaf ediyorum.

*Peygambere destek için zaman zaman
vahiy gelse de hukuk yeryüzünde şartlara
ve toplumsal ihtiyaçlara göre oluşmaktadır.*

İÇİNDEKİLER

MUKADDİME.....	17
----------------	----

BİRİNCİ BÖLÜM

İSLAM HUKUKUNUN ORTAYA ÇIKIŞINA SOSYOLOJİK BAKIŞ.....	45
I. Hükümlerin Ortaya Çıkış Süreci	45
1. Mekke Devri	47
2. Medine Devri.....	48
II. Hükümlerin Ortaya Çıkış Şekli	49
1. Vahyin Getirdiği Orijinal Hükümler.....	49
2. Hz. Peygamber'in İçtihatları.....	52
2.1. Teorik Olarak.....	52
2.2. Peygamber'in İçtihatlarına Örnekler.....	55
III. Eski Bazı İbadetlerin Kabulü, Tadili ve Ekler	64
IV. Örfî Hükümlerin ve Uygulamaların Değerlendirilmesi	70
V. Örfî Hüküm ve Uygulamaların Bazısının Baki Bırakılması, Bazısının Kal- dırılması.....	72
VI. Bazı Mevcut Statülerin Kabulü ve Kısmen İyileştirilmesi	79
VII. Mevcut Bazı Uygulamaların ve Müesseselerin Dönüştürülmesi	81
VIII. Siyaseten ve Stratejik Açıdan Ortaya Çıkan Hükümler	81
1. Hicret Etmeyenlerin Hicret Edenlere Mirasçı Olamaması	81
2. Müellefe-i Kuluba Zekât Verilmesi	82
3. Kiblenin Değişmesi	84
4. Savaş Bölgesinde Cezaların Uygulanmaması.....	86
IX. Sahabenin Teklifleri.....	87
1. Hz. Ömer'in Teklifleri (Muvafakat-ı Ömer)	87
2. Diğer Sahabe Teklifleri.....	89
X. Ahkamla İlgili Bazı Temel Kavramların Oluşumu.....	91

İKİNCİ BÖLÜM

İSLAM HUKUKU HÜKÜMLERİNE SOSYOLOJİK BAKIŞ.....	97
I. Taharet (Temizlik)	97
1. Abdest.....	97
2. Gusül (Boy Abdesti).....	98
3. Temizlik ve Abdest İçin Uygun Sular	99
4. Teyemmüm.....	99

5. Mestlere Mesh	100
6. Hayz (Aybaşı Hali)	102
7. Pislilikler ve Temizlenmesi	106
II. İbadetler	107
1. Namaz	107
1.1. Genel Olarak Namaz	107
1.2. Namazda Kibleye Dönmek	112
1.3. Namazda Örtünme	113
1.4. Namazın Fiilleriyle İlgili Hükümler	118
1.4.1. Namazın Şartları	119
1.4.2. Namazın Vacipleri	120
1.4.3. Namazın Sünnetleri	121
1.4.4. Namazı Bozan Şeyler	122
1.4.5. Namazda Mekruh Olan Şeyler	122
1.5. Namaz Çeşitleri	123
1. Beş Vakit Farz Namaz	123
2. Cuma Namazı	124
3. Yolcu Namazı	127
4. Bayram Namazları	127
5. Nafile Namazlar	128
6. Yağmur Duası ve Namazı	129
7. Cenaze Namazı	131
8. Şehit	132
1.6. Ezan	133
1.7. Namazları Birleştirme	133
2. Zekât	134
2.1. Zekâtın Tarihi ve Mahiyeti	134
2.2. Zekâta Tabi Mallar	137
2.2.1. Koyun ve Keçilerin Zekâtı	139
2.2.2. Sığırların Zekâtı	139
2.2.3. Develerin Zekâtı	139
2.2.4. Mahsullerin Zekâtı	140
2.2.5. Altın ve Gümüşün Zekâtı	140
2.2.6. Madenlerin Zekâtı	141
2.3. Zekât Kimlerden Ne Zaman Alınır?	141
2.4. Zekât Vermemenin Cezası	142
2.5. Zekât Kimlere Verilir?	143
2.6. Zekât-Vergi İlişkisi	146

2.7. Zekât Ölçülerinin Güncellenmesi	147
2.8. Fıtır Sadakası	148
3. Oruç.....	150
3.1. Orucun Tarihi ve Mahiyeti.....	150
3.2. Oruç Kimlere Farzdır, Kimler Oruç Tutmayabilir?.....	151
3.3. Oruca Başlama (İmsak) ve Oruç Açma (İftar) Vakti.....	153
3.4. Orucu Bozan ve Bozmayan Şeyler	153
4. Hac	155
4.1. Haccın Tarihi ve Mahiyeti	155
4.2. Haccın Farzları.....	164
4.3. Haccın Vacipleri.....	164
4.4. Haccın Sünnetleri.....	165
4.5. Hacda Kesilen Kurban	165
4.5.1. Kurbanın Tarihi.....	165
4.5.2. Kurbanda Bulunması Gereken Özellikler.....	167
4.5.3. Kurban Etinin Taksimi.....	168
III. Hukukî Muameleler	169
1. Alishveriş.....	169
2. Riba (Faiz).....	169
3. Sarf.....	175
4. Selem.....	176
5. Alishverişte Borç, Havale, Sulh, Şahitlik, Vekalet, Kefalet ve Rehin	177
6. Şu'fa ve Sulama Hakkı.....	179
7. Kira.....	179
8. Vedia, Ariyet ve Hibe	180
9. Vakıf.....	180
10. Lukata (Yitik) ve Mefkud (Kayıp Kişi).....	181
11. Rikaz (Define).....	182
12. Ortaklıklar (Şirketler).....	183
13. İhtikar.....	185
14. Nikah ve Talak	185
1. Nikahın Tarihi.....	185
2. Nikahta Denklik Meselesi.....	188
3. Mihir	190
4. Cahiliye Araplarında Nikah Çeşitleri ve İslam'ın Yasakladıkları. 191	
4.1. Muta Nikahı	192
4.2. Bedel Nikahı.....	196
4.3. Şiğar Nikahı.....	197
4.4. İstibda' Nikahı	197

4.5. Süt Kardeşliği	197
5. Çok Eşlilik ve Küçük Yaşta Evlilik	199
6. Boşama (Talak) ve Çeşitleri	203
7. İddet	207
8. Nafaka	208
9. Nesep	208
10. Evlat Edinme	209
11. Miras	210
12. Kerih Şeyler	217
13. Muhakeme Hukuku	218
1. Hakimler	218
2. Dava	223
3. İkrar	224
4. Yemin ve Şahit	224
5. Kasame	225
6. Sulh	226
7. Hacr	226
8. İkraha	228
14. Siyer (Savaş ve Barış Hukuku)	230
1. Ganimet, Fey, Seleb ve Safi	231
2. İktâ ve Ölü Araziyi İmar	234
3. Esir ve Köle	236
4. Haraç Arazisi	239
5. Hariciye Kanunları	240
IV. Cezalar	241
1. Kısas, Diyet ve Akile	243
2. Hırsızlık	249
3. Gasp	254
4. Yol Kesme Cezası	254
5. Devlete Karşı İsyan (Bağy) Cezası	255
6. Zina ve İftira Cezası	257
7. Diğer Bazı Cezalar	268
8. İçki Yasağı	271
9. Kumar Yasağı	275
SONUÇ	277
KAYNAKÇA	281
DİZİN	289